

Про Широкого, Довгого й Вогнеокого

Божена Нємцова

Було це за тих часів, коли кішки в черевиках ходили, жаби шапки носили, осли на вулиці острогами подзенькували, а зайці за собаками ганялися. Жив тоді в одній країні король, і була в нього дочка дивовижної вроди, ще й до того здібна на всі руки. Приїздили до неї свататися з далеких країн князі й королі, але вона ні за кого з них не хотіла йти і зрештою оголосила, що тільки того візьме за чоловіка, хто три ночі стерегтиме її й не дасть утекти. Полинула ця звістка по всіх усядах, і почали з'їжджатися князі й королі, щоб домогтися її руки, проте жоден не зміг устерегти її, і всі наклали за свою сміливість головою. Чутка про цю принцесу покотилася по світу й докотилася нарешті до стін одного королівського палацу, до вух молодого Матяша-королевича, парубка гарного, як місяць уповні, бистрого, як сокіл.

Як почув Матяш про прекрасну принцесу, скочив миттю на свої прудкі ноги й сказав батькові, що піде її шукати. Даремно відмовляв той його, даремно просив, забороняв — Матяш наполіг на своєму. Таки довелося старому відпустити сина. Узяв Матяш грошей, почепив на пояс гостру шаблю і подався сам один своє молодече щастя шукати. На другий день наздогнав він чоловіка, який неквапливо брів дорогою і був чимось засмучений. Порівнявся з ним Матяш і питає, куди той іде.

— Іду в світ щастя шукати! — відповів подорожній.

— А яке ти знаєш ремесло? — питає його Матяш.

— Ремесла я не знаю ніякого, зате вмію таке, чого не втне ніхто інший. Я — Широкий і можу своє черево так роздути, що в нього влізе ціле військо,— сказав подорожній і справді так роздувся, що йому й на дорозі стало тісно.

— Ого, та ти, бачу, справжній молодчина! Може, помандруємо разом? Я теж іду в світ щастя шукати,— сказав Матяш, якому цей чоловік припав до душі.

— А чого ж, можна — відповів Широкий.

За якийсь час здибався їм ще один подорожній, худий і високий, як жердка.

— Куди це ти прямуєш, чоловіче? — поцікавився Матяш.

— Іду в світ щастя шукати,— відповів той.

— А яке ти знаєш ремесло?

— Ремесла я не знаю ніякого, зате вмію таке, чого не вміє ніхто. Я — Довгий і можу дотягтися аж до самих хмар, а коли йду — кожен мій крок дорівнює милі,— відповів чоловік і тут-таки почав витягуватись, аж поки вперся головою у хмари. А як ступив крок, то так милю дороги й відміряв.

— О, та ти, бачу, справді молодчина! — вигукнув Матяш.— Може, підеш із нами?

— Чому б не піти, звичайно, піду,— відповів Довгий, і вони вже втрюх подалися далі.

Йшли, йшли, аж нарешті дісталися лісу. Дивляться, а там чоловік дрова рубає. Підійшли до нього, і Матяш питає його, що він за один і навіщо йому ці дрова.

— Я — Вогнеокий, а дрова мені потрібні, щоб вогнище розпалити,— відповів той, глянувши на купу дров — і тієї ж миті їх охопило яскраве полум'я.

— О, та ти справжній молодчина. Може, підеш разом із нами у світ щастя шукати?

— А чого ж, піду,— відповів Вогнеокий і приєднався до них.

Зрадів Матяш, що знайшов таких спільників, і всіляко дбав про них дорогою; та хоч як він старався, наситити Широкого досхочу не міг.

Після кількадечної дороги дістались вони до міста, де жила прекрасна принцеса. Тут Матяш розповів своїм друзям, що його сюди привело, попросив у них допомоги й пообіцяв їм гарну винагороду, якщо йому вдасться домогтися принцесиної руки. Усі троє охоче погодились йому допомагати. Матяш купив їм пристойну одіж і, коли всі переодяглися, пішов із ними до замку. Прийшов, уклонився королю й повідомив, що хоче разом зі своїми слугами три ночі принцесу стерегти. Але хто він такий, не признався.

Король уважно вислухав його, а тоді відповів:

— Ну що ж, ваше бажання гідне похвали, але я раджу вам добре поміркувати, бо коли принцеса від вас утече, ви всі четверо станете на голову коротші!

— Утече чи не втече — байдуже, ми все одно будемо її стерегти! — відповів Матяш.

— Ну що ж, воля ваша, я відведу вас до своєї дочки,— мовив король і, лукаво усміхаючись, повів їх до принцесиної опочивальні.

Матяша вразила краса королівської дочки. Дівчині теж сподобався цей славний хлопець. Коли король пішов, Широкий ліг під дверима, Довгий і Вогнеокий сіли біля вікна, а Матяш підсів близьенько до прекрасної принцеси й завів з нею милу розмову, не лишаючи поза своєю увагою жодного її поруху. Але принцеса сиділа зовсім тихо й незабаром сказала:

— Я, мабуть, трохи посплю,— і, схилившись на своє ложе, задрімала.

Побачив Матяш, що вона спить, сперся ліктями на стіл, голову похилив, і за хвилину його повіки склепилися. Вогнеокий і Довгий теж незабаром заснули, а Широкий, лежачи під дверима, так захропів, неначе горіхи пересипав. А принцеса тільки вдала, що спить. Побачила вона, що її сторожів огорнув сон, миттю перекинулася червоним яблучком і викотилася із замку на подвір'я, а звідти за ворота.

Та саме цієї хвилини прокинувся Матяш. Бачить, немає принцеси, й мерщій розбудив своїх товаришів. Вогнеокий хутко висунув із вікна голову, а що погляд у нього був не тільки палючий, а й бистрий, то він зразу помітив червоне яблучко, яке котилося по зеленій луці далеко від замку. Вогнеокий показав його Довгому, той витягнувся з вікна, схопив яблучко і, знову зібгавшись, подав його Матяшеві. Тільки-но той доторкнувся до нього, як воно обернулось на принцесу.

Вранці увійшов король до світлиці й страшенно здивувався, побачивши, що принцеса сидить біля Матяша. Спохмурнів він, розсердився неабияк, але що мав діяти — мусив мовчати та ще й добре похачувати непроханих гостей. А це було не так легко, бо Широкий з'їв за одним присідом двох волів, випив чотири барила вина і все одно був голодний і відчував спрагу, тож довелося йому проковтнути ще кілька великих

каменюк, аби насититись.

Коли настав другий вечір, Матяш із товаришами знову подався до принцесиної опочивальні; король потай наказав дочці, щоб вона цього разу краще використала свої хитрощі і не далася спійматись.

Зробили, як і першої ночі: Широкий ліг під дверима, Вогнеокий і Довгий умостилися біля вікна, а Матяш сів поруч прекрасної принцеси. Вони любо гомоніли аж до пізньої ночі, королевич і на мить не спускав із неї очей, але не помітив нічого підозріливого. Коли наблизилася північ, принцеса сказала:

— Я часинку подрімаю! — і, схилившись на своє ложе, заплющила очі.

Бачачи, що принцеса спить, Матяш сперся ліктями на стіл, похилив голову, й за хвилину його повіки склепилися самі собою.

Тільки-но принцеса помітила, що Матяш і його товариші заснули, мерщій перекинулася голубкою і вилетіла у вікно; та ненароком черкнула крилом Довгого по тім'ї, і той миттю прокинувся. Але не спіймати б йому голубки, якби не Вогнеокий.

Той роззирнувся на всі боки своїми бистрими очима і, тільки-но помітив пташку, пустив на неї вогонь; голубчині крила ту ж мить опали, і вона мусила сісти на дерево. Довгий блискавкою витягнувся, схопив її і подав Матяшеві, який уже встиг прокинутись. Щойно Матяш доторкнувся до голубки, вона відразу ж обернулася на принцесу.

Король здивувався ще дужче, ніж першого ранку, побачивши, що принцеса знов сидить біля Матяша. Але нічого не вдієш — мусив мовчати, якщо вже так сталося. Довелося йому і другого дня гостей частувати.

Коли ж настала третя ніч, він суворо звелів дочці, щоб вона напружила весь свій розум і не дала цим недотепам себе перехитрити. Матяш також, перед тим як піти увечері до принцесиної опочивальні, наказав своїм помічникам:

— Ну, браття, попильнуйте як слід ще цієї ночі, бо коли ця красуня від нас утече, то завтра, як ви знаєте, кожен із нас стане на голову коротший!

— Не турбуйся, друже, не ми будемо, як її не встережемо! — заспокоїли його товариші.

Увійшли вони до принцесиної опочивальні, кожен зайняв своє місце, а Матяш сів поруч принцеси. Йому так любо було біля неї сидіти і з нею гомоніти, що він ладен був просидіти так усе життя, аби тільки вона не втікала. "Я таки встережу її сьогодні, і вона буде моя", — подумав він і твердо вирішив, що не засне.

Коли настала північ, принцеса сказала, що сон геть знеміг її. Вона тихо схилилася на ложе й заплющила свої прекрасні очі, вдаючи, що спить.

Матяш підпер голову долонями й почав дивитися на принцесу. Він дивився на неї довго-довго, але так нічого підступного й не помітив. Нарешті сон склепив і його соколині очі, й парубок теж заснув; заснули і його товариші.

Принцеса, звісно, не спала і крадькома стежила за ними. Побачивши, що її варта спить, вона підвелася, перекинулася мушкою, вилетіла через вікно у двір, а там, обернувшись на рибку, пірнула на саме дно колодязя.

Мабуть, цього разу її були б уже не знайшли, якби, пролітаючи, вона не зачепила крильцем носа Вогнеокого. Той відразу ж прокинувся. Роззирнувшись довкола, він побачив, де ховається принцеса, негайно здійняв тривогу, і всі четверо вискочили надвір. Колодязь був дуже глибокий, але Довгий витягся, скільки міг, і, досягши дна, почав шукати рибку; шукав, шукав, але ніяк не міг її знайти; здавалося, її там зовсім немає.

— Ану вилазь, я сам спущуся туди! — гукнув Широкий Довгому.

Довгий виліз із колодязя, а Широкий спустився туди — і вся вода піднялася аж до цямрини. Але рибки ніде не було.

— Ану вилазь, я її зараз звідти вижену! — крикнув Вогнеокий Широкому.

Широкий виринув із колодязя, вода миттю спала, а Вогнеокий, нахилившись над колодязем, пустив з очей у воду палаючий вогонь — і вода закипіла, заклекотала, почала підійматися вище й вище. Одна хвилька вихлюпнулася через цямрину, і в ній затріпотіла рибка. Упавши на землю, рибка зразу ж обернулася на принцесу. Матяш підскочив до неї і, схопивши в обійми, пригорнув до серця, дякуючи товаришам за допомогу.

Коли вранці король увійшов до принцесиної опочивальні, він неабияк здивувався, а потім розгнівався, побачивши свою дочку в обіймах Матяша, але принцеса йому сказала:

— Він устеріг мене, і я належу йому тепер по праву і з своєї доброї волі.

Цей гарний парубок їй уже давно подобався.

Але король ніяк не хотів змиритися з тим, що його дочка дістанеться Матяшеві, і не відпускав її. Та що він міг удіяти, коли парубок мав на неї всі права, не став питати його згоди, узяв наречену за руку і в супроводі своїх друзів покинув замок. Король розлютився ще дужче і негайно послав їм навздогін військовий загін, суворо наказавши не повертатися без принцеси, якщо воякам дорогі їхні голови.

Матяш із нареченою і друзями пройшли вже чималий шмат дороги, коли принцеса раптом звеліла Вогнеокому озирнутися, чи за ними хто не женеться. Вогнеокий озирнувся і тут-таки повідомив, що бачить військову колону, яка витяглася на цілих дві милі.

— Це вояки мого батька! — сказала принцеса.

Коли військо було вже від них на відстані милі, вона зірвала з голови хустку й, пустивши її за вітром, вигукнула:

— Хай виросте стільки дерев, скільки в хустці ниток!

І тієї ж миті позад них виріс густий ліс. Поки вояки продерлися крізь лісові хащі, наші подорожні знов подолали чималий шмат дороги й сіли трохи відпочити. За хвилину принцеса звеліла Вогнеокому, щоб він озирнувся, чи не йде хто за ними. Вогнеокий озирнувся й відразу доповів, що військо вже продерлося крізь ліс і поспішає за ними.

— Ні, їм нас однаково не наздогнати! — відповіла принцеса і, пустивши на землю сльозу, сказала: — Розлийся річкою, сльозо моя!

І тієї ж миті позад них розлилася широка річка. Поки військо переправлялося через річку, втікачі були вже далеко.

— Озирнися, Вогнеокий, чи переправилося вже військо,— попросила принцеса, коли вони знов сіли відпочивати.

— О, ці негідники зовсім близько! — вигукнув Вогнеокий.

— Хай настане ніч! — забажала принцеса. Не встигла вона промовити ці слова, як Довгий витягся аж до самих хмар і затулив шапкою половину сонця. На тому боці, де було військо, відразу ж споночило. А Матяш із принцесою і друзями подалися далі.

Коли вони відійшли вже на чималу відстань, Довгий відтулив сонце, надів на голову шапку и рушив навздогін за своїми друзями. Втікачі були вже зовсім близько від Матяшевого рідного міста, але військо теж не відставало, гналося за ними по п'ятах.

— Ідіть до міста, а я їм зараз покажу, де раки зимують,— сказав Широкий.

Матяш із принцесою, Довгий і Вогнеокий увійшли в місто, а Широкий, ставши перед ворітьми, роззявив рота.

Військо, яке не могло вернутися додому, не виконавши королівського наказу, валом котило до міста, щоб здобути принцесу силою. Сприймавши роззявлений рот Широкого за ворота, воно з розгону влетіло туди все до останнього вояка. Широкий зімкнув щелепи і слідом за друзями подався до королівського замку, аж земля під ним загула.

А з замку назустріч йому вже линули вигуки радості, що додому повернувся молодий король Матяш і привів із собою прекрасну наречену.

— А де ж військо, братику? — запитав Матяш у Широкого, коли той увійшов до замку.

— А де ж йому ще бути, як не тут! — відповів Широкий, поплескуючи себе по величезному череві.— Тільки це не дуже смачна страва!

— Ну, то випусти їх із цієї в'язниці! — засміявся Матяш і скликав усіх своїх підданих подивитися на незвичайне видовище.

Широкий став під замком, уперся руками в боки, кашлянув і... Якби ви, люди добрі, тільки бачили цю чудасію! Вояки один за одним почали вискакувати йому з рота і щодуху втікати. А останній узяв та й застряг у нього в горлі, тоді Широкий чхнув, і вояка кулею полетів аж за дев'яту межу.

А через кілька днів у замку справили бучне весілля. Був на ньому й король, принцесин батько. По нього послали Довгого. Він прибув туди швидше, ніж військо, яке поверталось додому ні з чим, і врятував вояків від смерті, задобривши короля новиною, що дочка його виходить заміж за багатого королевича.

Матяш щедро віддячив своїм товаришам за допомогу, і вони залишилися жити в його замку.